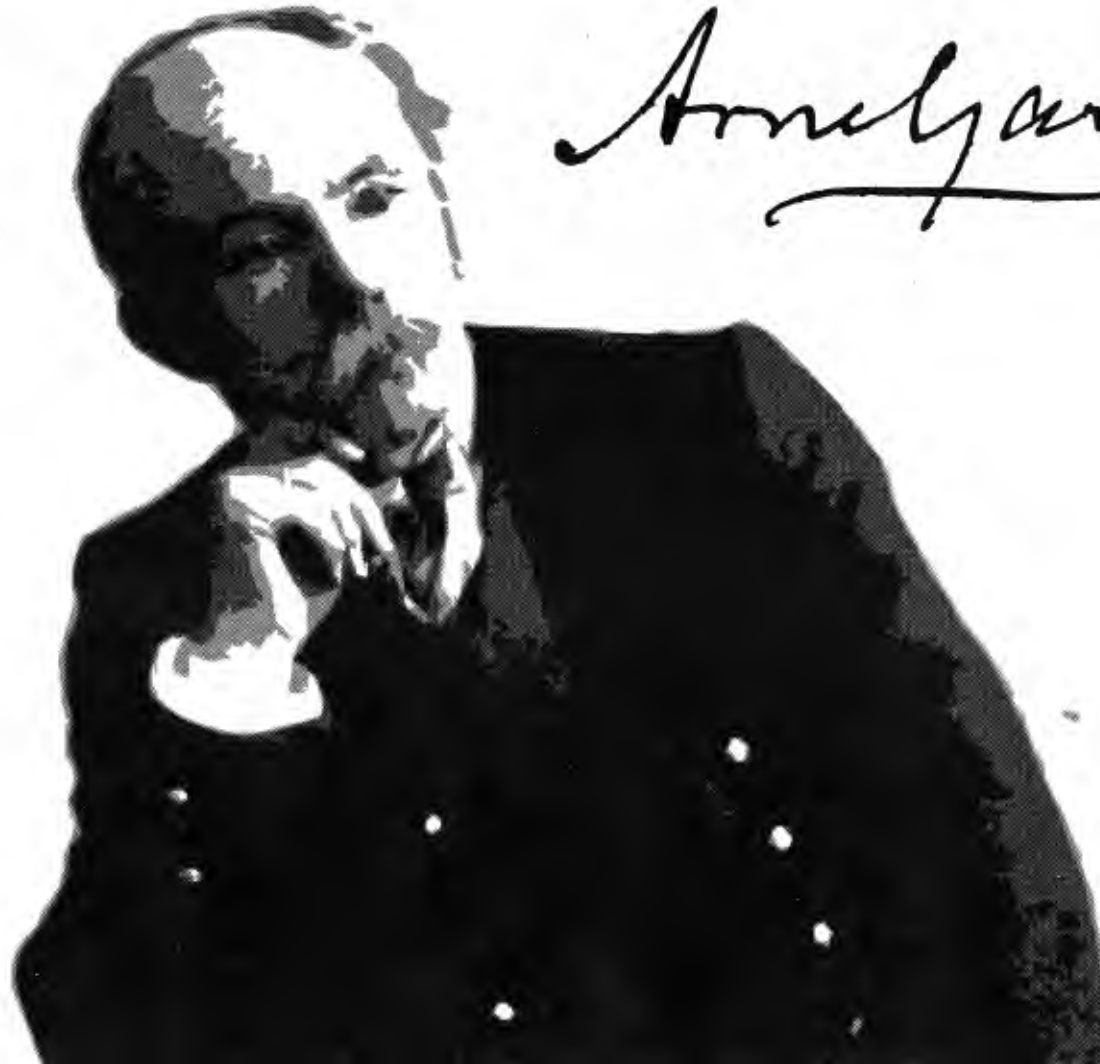

«Eg er glad for at eg fekk liva so lengi at eg kom so vidt 'til Ro'; fekk sjå utyvi Tilvære mitt i Samanheng. Som Live var lagt til rettes for meg, so var det dette religiøse eg fysst og fremst maatte klara.»

VÅRT LAND

HOVEDSAKEN

Arne Garborg

**Eitt år for
Arne Garborg
(1851-1924)**

Denne veka er det 150
år sidan forfattaren
Arne Garborg blei fødd.

Torsdag vart Garborg-
året 2001 offisielt opna.
På ulikt vis skal både
Hulda og Arne Garborg
feirast fleire stader i
landet.

Dersom du vil vite meir
om Garborg-året, kan
du vitje nettstaden
www.garborg.no.

Kvifor vert ikkje Arne Garborgs religionskritiske
Jesus Messias lesen i dag?
Les unge menneske Garborg i det heile?
Kvar ser vi spora etter han?

PÅ SPORET

av Garborgs Jesus

Jesus Messias må leses for å skjønne Arne Garborg og den verden vi lever i. Boka er ikke å finne, verken i hans samlede verker eller på biblioteket. Anne og Rolf Solheim har oversatt boka til bokmål for å komme på sporet.

Arne Garborg
1851-1924

Bøkene:

Ein Fritenkjar
(roman) 1878

Bondestudentar
(roman) 1883

Liv Riiser

livri@vartland.no

22 310 310

– For å forstå Arne Garborg fullt ut må en lese de siste bøkene hans, og særlig *Jesus Messias* fra 1906, sier Garborg-kjennerne Anne og Rolf Solheim.

– Sammen med *Den burtkomne Faderen* fra 1899 er den Garborgs åndelige testamente, og slutten på et langt livs tenkning om religion, tro og etikk. Likevel er det altfor få som kjenner til denne viktige siden av forfatterskapet hans.

Verdidokument. «Litteraturens vagabonder», kaller de seg. Eller som de sier:

– Vi har ikke studert litteratur på Universitetet som vanlige

Til Garborgs kanskje vanskeligst tilgjengelige bøker kom de via et engasjement for verdens framtid og det pågående arbeidet for å skape et Earth Charter – et globalt forpliktende verdidokument.

– Garborg var opptatt av slike spørsmål, og fulgte engasjert med da representanter

for verdensreligionene møttes i 1893

Det går en direkte forbindelse derfra til de konklusjonene han kom fram til i *Jesus Messias* – og derfra igjen til dagens forsøk på å skape et internasjonalt verdidokument som kan forplikte samvittigheten. I

«här slutar allmän väg», til huset ved veien der de bor. Da er vi i Lässerud i Värmland, men norske er de. Anne fra Hjartdal i Telemark, Rolf fra Jæren. Og på internett, naturligvis. Der har de lagt ut hele *Jesus Messias* på hjemmesiden sin, i bokmålsversjon ved dem selv, for å rydde språklige hindringer av veien. Du finner dem

på www.framtiden-er-din.com.

Knapt har vi fått satt oss for samtalen er i gang.

– *Hvorfor er det så viktig å lese disse bøkene av Garborg når det er så mye annet som er lettere tilgjengelig?*

– Fordi de representerte slut-

«Han sa at
prestene har lært oss
hvordan vi skal dø,
mens Jesus lærte
oss hvordan vi
skal leve»

Bøkene:

Ein Fritenkjar
(roman) 1878

Bonestudentar
(roman) 1883

Forteljingar og Sogar
(kortprosa) 1884

Mannfolk
(roman) 1886

Uforsonlige
(drama) 1888

Hjaa ho Mor
(roman) 1890

Kolbotnbrev
(sakprosa) 1890

Trætte Mænd
(roman) 1891

Fred
(roman) 1892

Jonas Lie. En Udviklingshistorie
(sakprosa) 1893

Haugtussa
(lyrikk) 1895

Læraren
(skodespel) 1896

Den burtkomme Faderen
(prosalyrikk) 1899

I Helheim
(lyrikk) 1901

Knudaheibrev
(essays) 1904

Jesus Messias
(sakprosa) 1906

Heimkomin Son
(prosalyrikk) 1908

Dagbok 1905-1923 I-VI
(sakprosa) 1925-27

Tankar og utsyn
(sakprosa i utval) 1950

om religion, tro og etikk. Likevel er det altfor få som kjenner til denne viktige siden av forfatterskapet hans.

Verdidokument. «Litteraturens vagabonder», kaller de seg. Eller som de sier:

– Vi har ikke studert litteratur på Universitetet som vanlige folk.

Men etter snart tyve år som oppdagelsesreisende i kunst og litteratur, og med en lang rekke artikler i en like lang rekke publikasjoner bak seg, har Anne og Rolf Solheim skaffet seg kunnskaper som mang en universitetslærd kan misunne dem. Og i snart ti år har de levd av hobbyen sin.

– I hvert fall av og til, sier de.

Det går en direkte forbindelse derfra til de konklusjonene han kom fram til i *Jesus Messias* – og derfra igjen til dagens forsøk på å skape et internasjonalt verdidokument som kan forplikte samvittigheten. I *Jesus Messias* gjenfinner vi alle de tankene som går igjen i dagens forsøk på å finne fram til en felles internasjonal verdiplattform.

Smertefullt. Vi er kommet en lang vei for å møte dem. Gjennom norske skoger og svenske grensetrakter har vi kjørt, på veier som blir mindre og mindre, forbi skiltet som opplyser om at

prestene har lært oss
hvordan vi skal dø,
mens Jesus lærte
oss hvordan vi
skal leve»

er-din.com.
Knappt har vi fått satt oss før samtalen er i gang.

– Hvorfor er det så viktig å lese disse bøkene

av Garborg når det er så mye annet som er lettere tilgjengelig?

– Fordi de representerte slutten på en lang og smertefull prosess og er den endelige oppsummeringen av det livssynet han kjempet seg fram til. Det vet vi fra dagbøkene hans. I tyve år skrev han der om arbeidet med *Jesus Messias*, vi kaller det Jesus Messias-prosessen. Gjennom dagbøkene skjønner vi også hva det kostet ham å skrive denne boka, han regnet faktisk med at han kom til å miste kunstnerstipendet sitt på grunn av den.

Gudsriket i oss. – Hva var det han kom fram til som virket så forløsende – og provoserende?

– Kort fortalt sa han at prestene har lært oss hvordan vi skal dø, mens Jesus lærte oss hvordan vi skal leve. Og han mente at gudsriket var inne i oss. Først når vi er i stand til å finne det der, kan vi realisere det i i verden. I denne forstand var han mystiker, og som alle mystikere ga han oss visjoner om fred og harmoni. Nestekjærlighetsbudet sto sentralt for ham, han mente at i vår streben etter å skape det full-

Foto: Vegar Valde

■ Arne Garborg introduserte ulike tenkjarar som Friedrich Nietzsche og Leo Tolstoj for det norske publikummet.

■ Han stifta Lærerstandens avis og redigerte Tvedestrandsposten. Han skreiv i tidsskrift og blad: Fedraheimen, Den 17. Mai, Syn og Segn og andre.

■ Da han gav ut den kontroversielle boka Mannfolk i 1886, vekte ho sånn harme at somme brende henne på bål, og Garborg mista stillinga si i Riksrevisjonen.

komne, kunne vi finne livets mening. For Garborg var dette mer enn etikk på et teoretisk plan, det var resultatet av en erkjennelsesprosess som grep dypt inn i hans personlighet, og som derfor er så utfordrende den dag i dag.

– Når «Jesus Messias» er så viktig, hvorfor blir den ikke lest?

– Den er krevende i sitt innhold. Det er en fagbok, en refleksjonsbok, preget av langvarig intellektuelt arbeid og av Garborg særegne stil. Dessuten er den skrevet på et uhyre spesielt nynorsk, i en språkform som Garborg nærmest oppfant sjøl.

– Men den finnes vel på bibliotekene?

– Det er det den ikke gjør! *Jesus Messias* er ikke tatt med i Garborgs samlede verker, den er forbigått overalt. Også i Garborg-året. Det er en skandale at denne siden ved forfatterskapet hans ikke er med i programmet for feiringen. Selv Garborg-biografen

Tor Obrestad svikter her – men han har bedret seg nå.

Uten denne boka kommer vi aldri til rette med Garborgs forhold til kristendommen, påpeker de to.

– Vi ender opp med noen tanker om at kanskje var han kristen, men kanskje likevel ikke. Garborg-feiringen nøyer seg med noen kunstutstillinger her og litt musikk og teater der, mens hans verdi- og trosgrunnlag blir forbigått. Og det trenger vi dag.

Garborg hjelper. – *Ja, for det må vel være mer enn litteraturhistoriske grunner til at vi bør lese «Den burtkomne Faderen» og «Jesus Messias?»*

– Så absolutt! Disse bøkene tar opp spørsmål om etikk og verdier som er helt grunnleggende for oss i dag. Alle de spørsmålene som vi må ta stilling til nå, om globaliseringen

og de fattige landene, om nedbygging av grenser uten at pengemaskinen skal styre, om etniske konflikter som må løses uten krig og vold, om naturvern og jordens fremtid – hele spørsmålet om hvor verden skal hen, det kan debatteres i lys av Garborgs verdisyn slik han fremstiller det i den siste delen av forfatterskapet. For det nytter ikke med allverdens del-avtaler og tiltak av mer eller mindre omfattende karakter, hvis vi ikke har en overordnet verdiprioritering, noe som forplikter samvittigheten. Først må vi avklare de grunnleggende etiske og verdimeslige spørsmålene, deretter kan vi ta fatt i det praktiske. Og i denne prosessen kan Garborg hjelpe oss.

Hugsjuk. – *Religiøse og etiske spørsmål hadde mer enn teoretisk interesse for Arne Garborg?*

– Spørsmål om tvil og tro går igjen i alt han har skrevet. Det angikk ham på det personlige plan og var et resultat av den strenge pietistiske oppdragelsen han hadde fått og av farens selvmord. En periode regnet han seg som fritenker, og endatil som ateist, før han vendte tilbake til religionen som tema, blant annet i *Fred og Læraren*, og deretter i de siste bøkene sine.

– *«Den burtkomne Faderen» er skrevet av en mann som kjenner depresjonens språk?*

– Han slet hele livet med det han kalte «hugsjuken» – depresjoner og angst – og søkte behandling for plagene sine ved flere anledninger. Skrivningen

hjalp ham til å finne avklaring på erkjennelses-spørsmålene han slet med. Han ble ikke kvitt plagene, men han fikk et annet forhold til dem, kunne

«I 'Jesus Messias' gjenfinner vi alle de tankene som går igjen i dagens forsøk på å finne fram til en felles internasjonal verdiplattform.»

se dem mer på avstand. Han vokste seg forbi de traumene som hadde preget livet hans. I dagboka si fra 1906 skriver han om *Jesus Messias* at «eg er glad for at eg fekk liva so lengi at eg kom so vidt «til Ro»; fekk sjå utyvi Tilvære mitt i Samanheng. Som Live var lagt til rettes for meg, so var det dette religiøse eg fysst og fremst maatte klara.» Det er et utsagn som taler sitt tydelige språk om hvor viktig denne boka var for ham. Derfor må vi begynne å lese den igjen!

Utsikt. Sier Rolf og Anne Solheim, og snakker som ektefolk ofte gjør, annenhver gang i samme tankebane. Ute er det minus sytten med kald januar-sol, skogen står rimhvit rundt huset, det er langt fra det landskapet vi vanligvis forbinder med Arne Garborg.

– Det perfekte sted for å bygge opp lengsel etter havet, sier de to. Når lengselen blir sterk nok, eller når økonomien krever at Rolf jobber «i oljå» for en stund, reiser de til Ogna på Jæren, der de leier husrom i den nedlagte jernbanestasjonen. Med utsikt til havet og bøker fra gulv til tak, kan de nok en gang gå på internettsøk etter tanker og ideer, byer og land dit de kan dra på litterære reiser. Med Garborg har de levd lenge nå.

– Det er et arbeid som har preget oss, sier de.

– Det er uunnngåelig.

■ Styresmaktene avgjorde mot familien sin vilje at Arne Garborg vart jordfesta i kyrkjeleg regi.

■ Tor Obrestad i biografien *Arne Garborg*: «Han åtte evna til å skriva om dei brennande religiøse livsspørsmåla på ein måte som gjorde at både lærd og ulærd forstod kva han snakka om.»

Hvorfor utelatt?

Hvorfor er ikke *Jesus Messias* med i Garborgs Samlede verk? Ivar Havnevik i Aschehoug viser til at flere av forfatterens bøker ikke er med. Den utgaven av samlede verk som Aschehoug gjenutgir i år, er basert på en kanon etablert i hans egen levetid og med hans egen vilje. I 1982 ble to bind

med artikler utvalg av brev føyd til. Det er nok en bevissthet om at *Jesus Messias* ligger fjernere fra det skjønnlitterære som ligger bak vurderingen, mener Havnevik. Garborgs analyse av *Kejser og Galilæer* og biografien om *Jonas Lie* er heller ikke med.

(Vårt Land)